

LÊ PHƯƠNG NGA (Chủ biên) - LÊ A
ĐẶNG KIM NGA - ĐỖ XUÂN THẢO

PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC

Tiếng Việt

Ở TIỂU HỌC I

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

MỤC LỤC

Trang

Lời nói đầu.....	7
------------------	---

Phần thứ nhất

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG CỦA PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC

TIẾNG VIỆT Ở TIỂU HỌC (Lê Phương Nga)	9
---	---

§1. ĐỐI TƯỢNG, NHIỆM VỤ CỦA PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT ... 9

I. Phương pháp dạy học tiếng Việt là gì?	9
--	---

II. Đối tượng của Phương pháp dạy học tiếng Việt.....	10
---	----

1. Môn học hay là sự cụ thể hoá nội dung trí dục	11
--	----

2. Hoạt động dạy học của người thầy giáo	11
--	----

3. Hoạt động học tập của học sinh	11
---	----

III. Nhiệm vụ của Phương pháp dạy học tiếng Việt.....	13
---	----

1. Nhiệm vụ của Phương pháp dạy học tiếng Việt với tư cách là một ngành khoa học	13
---	----

2. Nhiệm vụ của Phương pháp dạy học tiếng Việt với tư cách là một môn học trong trường sư phạm	16
---	----

Hướng dẫn học	18
---------------------	----

§2. CƠ SỞ KHOA HỌC CỦA PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT.....21

I. Cơ sở triết học Mác – Lênin	21
--------------------------------------	----

II. Cơ sở ngôn ngữ học	23
------------------------------	----

III. Cơ sở giáo dục học	24
-------------------------------	----

IV. Cơ sở tâm lí học và tâm lí ngữ học	25
--	----

Hướng dẫn học	27
---------------------	----

§3. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU TRONG PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC

TIẾNG VIỆT	29
------------------	----

I. Vai trò của nghiên cứu khoa học trong Phương pháp dạy học tiếng Việt ...	29
---	----

II. Yêu cầu của nghiên cứu khoa học trong Phương pháp dạy học tiếng Việt ..	29
---	----

1. Bảo đảm tính khách quan của nghiên cứu Phương pháp dạy học tiếng Việt	29
--	----

2. Xây dựng giả thuyết trong nghiên cứu phương pháp dạy học.....	30
--	----

3. Bảo đảm tính lịch sử cụ thể của nghiên cứu Phương pháp dạy học tiếng Việt	31
---	----

III. Các phương pháp nghiên cứu.....	31
--------------------------------------	----

1. Phương pháp lí thuyết	31
--------------------------------	----

2. Phương pháp quan sát	32
-------------------------------	----

3. Phương pháp tổng kết kinh nghiệm.....	32
--	----

4. Phương pháp thực nghiệm.....	33
---------------------------------	----

IV. Các giai đoạn nghiên cứu.....	34
V. Đề cương nghiên cứu.....	35
Hướng dẫn học.....	36
§4. NHỮNG ĐIỂM CẦN LƯU Ý KHI DẠY HỌC TIẾNG VIỆT Ở TIỂU HỌC ...	38
I. Bảo đảm sự thành công của học sinh những ngày đầu đến trường.....	38
II. Chú ý hình thành ở học sinh ý thức về “chuẩn mực ngôn ngữ” và “chuẩn văn hoá lời nói”	39
III. Chú ý hình thành dạng ngôn ngữ đọc thoai và phong cách ngôn ngữ viết cho học sinh.....	40
IV. Hình thành ở học sinh thói quen và kĩ năng quan sát ngôn ngữ, tự điều chỉnh ngôn ngữ của mình	40
Hướng dẫn học.....	41
§5. MÔN HỌC TIẾNG VIỆT Ở TRƯỜNG TIỂU HỌC.....	42
I. Vị trí của môn học Tiếng Việt ở trường tiểu học.....	42
II. Mục tiêu môn học Tiếng Việt ở trường tiểu học	43
III. Các cơ sở xây dựng chương trình tiếng Việt tiểu học mới và nguyên tắc biên soạn sách giáo khoa tiếng Việt ở tiểu học	44
1. Những căn cứ để xây dựng chương trình tiếng Việt	44
2. Những nguyên tắc xây dựng chương trình tiếng Việt	46
3. Nguyên tắc soạn thảo và tiêu chuẩn của sách giáo khoa tiếng Việt mới....	47
IV. Chương trình môn Tiếng Việt ở trường tiểu học.....	50
1. Cấu trúc chương trình.....	50
2. Nội dung chương trình môn Tiếng Việt.....	51
Hướng dẫn học.....	53
§6. CÁC NGUYÊN TẮC DẠY HỌC TIẾNG VIỆT Ở TIỂU HỌC.....	75
I. Phân loại các nguyên tắc dạy học tiếng Việt.....	75
1. Các nguyên tắc có cơ sở lí luận dạy học.....	75
2. Các nguyên tắc xuất phát từ chức năng tâm lí xã hội của ngôn ngữ..	75
3. Các nguyên tắc dựa vào các quy luật chung của việc nắm ngôn ngữ và lời nói của học sinh	76
II. Các nguyên tắc đặc trưng của dạy tiếng Việt ở tiểu học.....	77
1. Nguyên tắc giao tiếp (nguyên tắc phát triển lời nói, nguyên tắc thực hành)	78
2. Nguyên tắc phát triển tư duy.....	78
3. Nguyên tắc chú ý đến đặc điểm tâm lí và trình độ tiếng mẹ đẻ của học sinh	78
Hướng dẫn học.....	82
§7. CÁC PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT Ở TIỂU HỌC.....	81
I. Các bình diện khác nhau của Phương pháp dạy học tiếng Việt.....	81
1. Khái niệm.....	81

2. Vấn đề phương pháp dạy học trong lí luận dạy tiếng	81
II. Các phương pháp dạy học tiếng Việt thường được sử dụng ở tiểu học.....	83
1. Phương pháp phân tích ngôn ngữ	83
2. Phương pháp giao tiếp (thực hành giao tiếp).....	84
3. Phương pháp luyện theo mẫu.....	84
III. Tổ chức thực hiện các phương pháp dạy học tiếng Việt bằng hệ thống bài tập	85
Hướng dẫn học.....	88

Phần thứ hai

PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC CÁC PHÂN MÔN TIẾNG VIỆT Ở TIỂU HỌC...93

CHƯƠNG I. PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC HỌC VẦN (Đặng Kim Nga).....	93
I. Vị trí, nhiệm vụ của dạy học Học vần.....	93
1. Vị trí của dạy học Học vần.....	93
2. Nhiệm vụ của dạy học Học vần	93
II. Cơ sở khoa học của dạy học Học vần.....	94
1. Đặc điểm tâm, sinh lí, đặc điểm ngôn ngữ của học sinh lớp 1.....	95
2. Chức năng của ngôn ngữ và đặc điểm của tiếng Việt	96
III. Nội dung dạy học Học vần.....	99
1. Nhóm bài Làm quen với chữ cái	99
2. Nhóm bài Âm - vần mới	100
3. Nhóm bài Ôn tập	103
IV. Tổ chức dạy học Học vần.....	104
1. Các phương pháp dạy học Học vần	104
2. Quy trình dạy học bài Học vần.....	108
Hướng dẫn học	122
CHƯƠNG II. PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TẬP VIẾT (Lê A).....	129
I. Vị trí, nhiệm vụ của dạy học Tập viết	129
1. Vị trí của dạy học Tập viết.....	129
2. Nhiệm vụ của phân môn Tập viết	129
II. Cơ sở khoa học của việc dạy học Tập viết	130
1. Chữ viết là một phương tiện - chất liệu biểu hiện ngôn ngữ	130
2. Cơ chế của việc viết và vấn đề dạy học tập viết	133
3. Quy định về chữ viết của các cơ quan chức năng	135
III. Nội dung dạy học Tập viết	146
1. Chương trình tập viết ở các lớp 1, 2, 3.....	146
2. Hệ thống nét chữ cơ bản và nét chữ bổ sung trong tiếng Việt.....	148
3. Cấu tạo và cách viết hệ thống chữ cái, chữ số tiếng Việt	149
4. Cấu tạo và cách viết các chữ cái hoa tiếng Việt.....	157
5. Cấu tạo và cách viết các chữ số tiếng Việt	162

6. <i>Viết ứng dụng</i>	165
IV. Tổ chức dạy học Tập viết ở trường tiểu học	168
1. <i>Những điều kiện chuẩn bị cho việc dạy học Tập viết</i>	168
2. <i>Quy trình dạy một bài Tập viết</i>	171
Hướng dẫn học.....	177
CHƯƠNG III. PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC CHÍNH TẢ (Đỗ Xuân Thảo)	182
I. Vị trí, tính chất, nhiệm vụ của dạy học Chính tả.....	182
1. <i>Vị trí của dạy học Chính tả</i>	182
2. <i>Tính chất của dạy học Chính tả</i>	183
3. <i>Nhiệm vụ của dạy học Chính tả</i>	184
II. Nội dung chương trình và sách giáo khoa dạy học Chính tả ở tiểu học ...	184
1. <i>Chương trình</i>	185
2. <i>Sách giáo khoa</i>	188
III. Cơ sở khoa học của việc dạy học Chính tả	189
1. <i>Cơ sở ngôn ngữ học</i>	189
2. <i>Cơ sở tâm lí học</i>	193
IV. Nguyên tắc dạy học Chính tả.....	195
1. <i>Nguyên tắc dạy học chính tả theo khu vực</i>	195
2. <i>Nguyên tắc kết hợp giữa chính tả có ý thức và không có ý thức trong dạy học chính tả</i>	195
3. <i>Nguyên tắc phối hợp giữa xây dựng cái đúng và loại bỏ cái sai trong dạy học chính tả.</i>	198
V. Tổ chức dạy học Chính tả.....	199
1. <i>Tổ chức dạy học các kiểu bài chính tả</i>	199
2. <i>Tổ chức thực hiện các bài tập chính tả</i>	211
Hướng dẫn học	217

LỜI NÓI ĐẦU

Phương pháp dạy học tiếng Việt ở tiểu học 1 là giáo trình của chương trình đào tạo cử nhân Giáo dục Tiểu học. Giáo trình nhằm trang bị cho sinh viên những kiến thức và những kĩ năng dạy học Tiếng Việt ở Tiểu học, giúp sinh viên có năng lực tổ chức quá trình chiếm lĩnh tiếng mẹ đẻ cho học sinh tiểu học.

Giáo trình gồm hai phần:

– **Phần thứ nhất:** Những vấn đề chung của Phương pháp dạy học tiếng Việt ở Tiểu học (Lê Phương Nga biên soạn).

Phần này nhằm cung cấp cho sinh viên những hiểu biết về đối tượng, nhiệm vụ của Phương pháp dạy học tiếng Việt ở Tiểu học, các cơ sở khoa học, những đặc điểm của học sinh tiểu học trong quá trình chiếm lĩnh tiếng Việt, mục tiêu, nội dung, nguyên tắc, phương pháp dạy học Tiếng Việt ở trường tiểu học; giúp sinh viên có kĩ năng phân tích các cơ sở khoa học của Phương pháp dạy học tiếng Việt, tìm hiểu đặc điểm ngôn ngữ của học sinh tiểu học, kĩ năng phân tích, tìm hiểu chương trình, sách giáo khoa và các tài liệu dạy học, lựa chọn và sử dụng các phương pháp dạy học tạo cơ sở để tổ chức dạy học tiếng Việt một cách khoa học và có hiệu quả.

– **Phần thứ hai** gồm có 3 chương: Chương 1 – Phương pháp dạy Học vần (Đặng Thị Kim Nga biên soạn); Chương 2 – Phương pháp dạy học Tập viết (Lê A biên soạn); Chương 3 – Phương pháp dạy học Chính tả (Đỗ Xuân Thảo biên soạn).

Phần này nhằm cung cấp cho sinh viên những hiểu biết về vị trí, nhiệm vụ, các cơ sở khoa học và nguyên tắc dạy học Học vần, Tập viết, Chính tả; giúp sinh viên nắm được chương trình, nội dung, cách thức tổ chức dạy học các phân môn này; trang bị cho sinh viên kĩ năng tổ chức các quá trình dạy học Học vần, Tập viết, Chính tả một cách khoa học và có hiệu quả.

Hi vọng rằng đây cũng là một tài liệu tham khảo bổ ích cho giáo viên và những ai quan tâm đến dạy học Tiếng Việt ở Tiểu học.

Sách chắc chắn không thể tránh khỏi những thiếu sót. Chúng tôi mong nhận được sự góp ý của anh chị em sinh viên và bạn đọc gần xa để lần tái bản sau, sách được hoàn thiện hơn.

Các tác giả

PHẦN THỨ NHẤT

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG CỦA PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT Ở TIỂU HỌC

§1. ĐỐI TƯỢNG, NHIỆM VỤ CỦA PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT

I. PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT LÀ GÌ?

Việc trình bày các vấn đề cơ bản của Phương pháp dạy học tiếng Việt như một khoa học là cần thiết. Trước hết nó bắt đầu bằng chính thuật ngữ “phương pháp”.

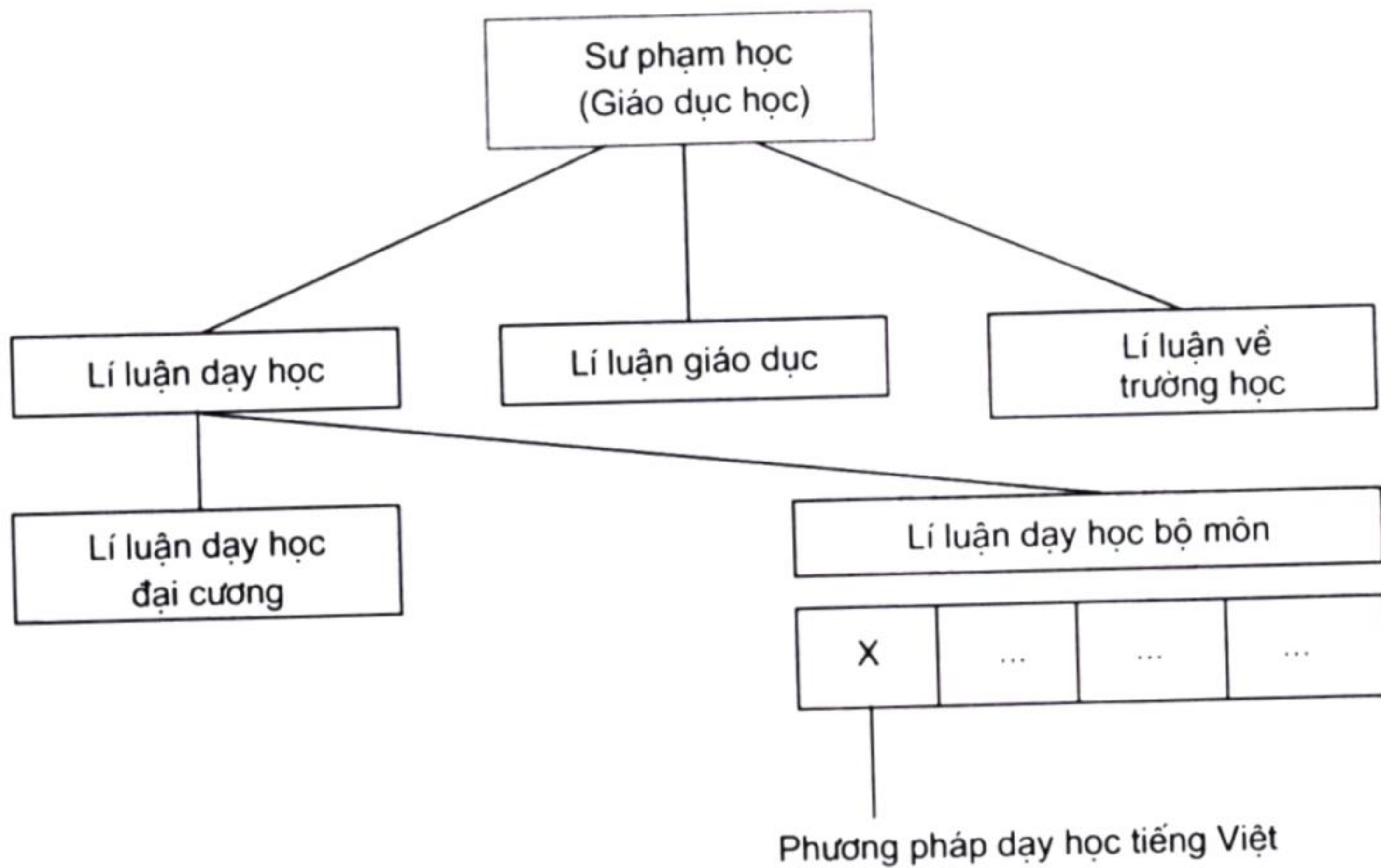
Trong tiếng Việt, thuật ngữ “phương pháp” được dùng với những nghĩa rộng, hẹp khác nhau. Thứ nhất, “phương pháp” được dùng với nghĩa là “phương pháp luận” chỉ hệ thống quan điểm, cách thức nghiên cứu của một khoa học nào đó, ví dụ nói: “Phương pháp luận biện chứng mácxít là cơ sở của mọi khoa học”. Thứ hai, “phương pháp” được dùng với nghĩa là khoa học về phương pháp giảng dạy mà nhiều tài liệu gọi là “Lí luận dạy học bộ môn”; “Giáo học pháp bộ môn” hoặc “Phương pháp luận dạy học bộ môn”. Thứ ba, “phương pháp” được dùng với nghĩa hẹp hơn, chỉ cách thức tác động lẫn nhau giữa thầy và trò dưới sự chỉ đạo của thầy, hướng đến đạt mục đích học tập. Ở đây chúng ta đang dùng thuật ngữ “phương pháp” với nghĩa thứ hai – tên gọi một ngành khoa học.

Để trả lời được câu hỏi “Phương pháp dạy học tiếng Việt là gì?”, cần định vị Phương pháp dạy học tiếng Việt trong hệ thống các khoa học sư phạm.

Với tư cách là một khoa học, Phương pháp dạy học tiếng Việt được xem là một bộ phận của Khoa học Giáo dục (ở đây thuật ngữ “Khoa học Giáo dục” được hiểu theo nghĩa rộng, có tác giả gọi là “Khoa học sư phạm” hay “Sư phạm học”), *là một hệ thống lí thuyết và kĩ năng cơ bản để tổ chức quá trình dạy học tiếng Việt với tư cách là tiếng mẹ đẻ và với tư cách là ngôn ngữ thứ hai.*

Phương pháp dạy học tiếng Việt bao gồm việc dạy tiếng Việt cho nhiều đối tượng khác nhau: dạy tiếng Việt cho người bản ngữ, cho người dân tộc, cho người nước ngoài, dạy tiếng Việt trước tuổi học, ở trường phổ thông (tiểu học, trung học), ở trường cao đẳng và đại học...

Có thể định vị Phương pháp dạy học tiếng Việt trong Khoa học Giáo dục như sau:

Khoa học Giáo dục hiểu theo nghĩa rộng (Sư phạm học) bao gồm: Lí luận dạy học, Lí luận giáo dục và Lí luận tổ chức quá trình dạy học và giáo dục thông qua hệ thống trường học (Lí luận về trường học). Ngành Lí luận dạy học bao gồm Lí luận dạy học đại cương và Lí luận dạy học bộ môn, tức là lí luận dạy học các môn học. Lí luận dạy học tiếng Việt (Phương pháp dạy học tiếng Việt) là một bộ phận của Lí luận dạy học bộ môn.

Cũng như mọi khoa học khác, Phương pháp dạy học tiếng Việt có đối tượng và nhiệm vụ riêng, có các cơ sở lí thuyết và thực tiễn, có các phương pháp nghiên cứu đặc thù của mình.

II. ĐỐI TƯỢNG CỦA PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC TIẾNG VIỆT

Phương pháp dạy học tiếng Việt nghiên cứu quá trình dạy học môn Tiếng Việt. Đối tượng của Phương pháp dạy học tiếng Việt là hoạt động dạy học tiếng Việt. Đó cũng chính là quá trình nắm tiếng Việt - nghe, nói, đọc, viết - trong điều kiện học tập của học sinh.

Quá trình dạy học tiếng Việt là một hệ thống trọn vẹn. Những gì tạo nên nội dung của khái niệm dạy - học cũng chính là các yếu tố cấu thành đối tượng nghiên cứu của Phương pháp dạy học tiếng Việt. Chúng bao gồm: